

Eminönü Yeni Cami Hünkâr Kasrı'nın Yıkılmasının 1930'lu Yıllarda Gündeme Gelmesi ve Türk Basınındaki Tartışmalar

Raising the Issue of the Demolition of Eminönü New Mosque Hunkar Pavilion in the 1930s and the Debates in the Turkish Press

Sezer Şimşek

Bartın Üniversitesi, Sosyoloji
Bölümü, Bartın, Türkiye,
ssezersimsek@gmail.com

Öz: İstanbul'un Eminönü semtinde 1597-1663 yılları arasında inşa edilen Yeni Cami, tarihi değerinin yanı sıra, Eminönü meydanında bulunması sebebiyle şehrin en görünür yapılarından biridir. Camiye bitişik olarak inşa edilen Hünkâr Kasrı ise 17. yüzyıl Türk sivil mimarisini yansıtmaktadır ve kasrın iç mekânı, çinicilik, kalem işi, ahşap işçiliği gibi geleneksel Türk sanatlarının önemli örneklerine sahiptir. 1930'lu yılların ikinci yarısındaki imar hareketleri kapsamında Fransız mimar ve şehir plancısı Henri Prost'un İstanbul ile ilgili hazırladığı planlarda Hünkâr Kasrı'nın yıkılması öngörülmüş ve bu konu 1938 yılı başlarında uzunca bir süre basında tartışılmıştır. İlk kez 19 Ocak 1938 tarihinde basında bu konudan söz edilmiş, kasrın yıkılıp yıkılmayacağına dair alınan karar ise 22 Şubat 1938 tarihinde basında yer almıştır. Bu çalışmada da Cumhuriyet dönemi basınında önde gelen gazetelerinden *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Kurun*, *Son Posta*, *Tan* ve *Ulus*'ün bu iki tarih arasındaki sayıları örneklem olarak belirlenmiştir. Bu tarihler arasında pek çok habere ve konu hakkında görüş sahibi olan isimlerin açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra İbrahim Hakkı Konyalı, Burhan Felek, Peyami Safa, Zekeriya Sertel, Abidin Daver gibi dönemin önde gelen gazeteci ve yazarlarının, kendi köşelerinde bu konuya dair yazılar kaleme almaları söz konusudur. Basındaki bu tartışmalar, kasrın yıkılmayacağı yönünde haberlerin çıkmasının ardından 1938 yılının Şubat ayı sonlarında nihayete ermiştir. Bu makalede, 1930'lu yılların sonlarında hazırlanan şehir planları kapsamında Eminönü'nde bulunan Hünkâr Kasrı'nın yıkılmasının gündeme gelmesinden ve Türk basınında konuyla ilgili yapılan tartışmalardan bahsedilmiş, bu tartışmalar teorik tematik analiz yöntemiyle ele alınmış ve konuyla ilgili bütünlüklü bir çalışma ortaya konması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eminönü, Yeni Cami, Hünkâr Kasrı, Henri Prost, Türk Basını

Geliş Tarihi/Received: 10.05.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 19.11.2024
Yayımlanma Tarihi/ AvailableOnline:
24.12.2024

Abstract: The New Mosque, built between 1597-1663 in the Eminönü neighborhood of Istanbul, has a historical value and is one of the most visible buildings in the city due to its location in Eminönü square. The Hünkâr Pavilion, built next to the mosque, reflects 17th-century Turkish civil architecture and features important examples of traditional Turkish arts, such as tiling, pencil work, and woodwork. As part of the 1930s reconstruction efforts, French architect Henri Prost's plans for Istanbul included the demolition of the Hünkâr Pavilion, a proposal that sparked lengthy press discussions in early 1938. The issue was first reported in the press on January 19, 1938, and the decision on the pavilion's demolition was announced on February 22, 1938. This study selected issues from *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Kurun*, *Son Posta*, *Tan*, and *Ulus*, leading newspapers of the Republican period, published between these two dates as the sample. Between these dates, many news articles and opinions from those who weighed in on the issue were published. Prominent journalists and writers of the period, including İbrahim Hakkı Konyalı, Burhan Felek, Peyami Safa, Zekeriya Sertel, and Abidin Daver, wrote articles on this issue in their columns. These debates ended in late February 1938 when it was confirmed the pavilion would not be demolished. This article examines the proposed demolition of the Hünkâr Pavilion in Eminönü within the context of 1930s city plans and the related discussions in the Turkish press, using a theoretical thematic analysis to provide a comprehensive study of the issue.

Keywords: Eminönü, New Mosque, Hunkar Pavilion, Henri Prost, Turkish Press

Extended Abstract

The New Mosque was built between 1597-1663 in the Eminönü neighborhood of Istanbul. As an important Ottoman work in the tradition of Mimar Sinan, the Yeni Cami Complex is one of the masterpieces of Turkish architecture and art history. The Hünkâr Pavilion was built adjacent to the mosque and reflects 17th century Classical Turkish architecture. The Hünkâr Pavilion was built as a place of occasional residence and worship for the Sultan and the Vâlide Sultan, and its similar examples are also encountered in other mosques. The Ayazma, Beylerbeyi, Selimiye, Nusretiye, Ortaköy Büyük Mecidiye, Pertevniyal Valide Sultan, Dolmabahçe Bezmiâlem Vâlide Sultan, and Yıldız Hamidiye mosques are some of them.

In the 1930s, during the Republican period, development movements started in Istanbul. In 1936, Henri Prost, a French architect and urban planning expert, was invited to Istanbul. Henri Prost also wanted to transform Istanbul's historically important squares and adopted a strategy to modernize the city. Henri Prost made some comprehensive plans for Istanbul in 1936-1937. In 1938, construction activities started to open the area around the New Mosque and to expand Eminönü Square. During these years, Prost's plan was met with reactions for various reasons, one of which was the proposed demolition of the Hunkar Pavilion of the New Mosque.

In the newspapers of this period, this issue was referred to as the demolition of the New Mosque arch, the demolition of the New Mosque Pavilion or the demolition of the Hunkar Pavilion. The demolition of the Hunkar Pavilion was covered in numerous newspapers, including Akşam, Cumhuriyet, Kurun, Son Posta, Tan and Ulus for more than a month. Names such as Burhan Felek, İbrahim Hakkı Konyalı, Peyami Safa, Abidin Daver, Zekeriya Sertel, Burhan Cahid Morkaya wrote many articles on this issue. Apart from these names, the opinions of those who opposed or supported the idea of demolishing the pavilion and the arch were also published in newspapers for a long time. In Kurun, one of the most important newspapers of the period, this issue was shared with the title "Should the arch of the New Mosque be removed?" and the opinions of Kemal Altan and Şevki Balmumcu, two prominent architects of the period, were included. Both architects criticized the idea of demolishing the Hunkar Pavilion. Cumhuriyet published the statements of Halil Edhem Eldem, one of the important names of Turkish museology. Halil Edhem Eldem also opposed the demolition of the pavilion. Cemil Topuzlu was another name whose views were included in Cumhuriyet. Cemil Topuzlu, who served as the mayor of Istanbul during the Constitutional Monarchy, advocated demolishing the New Mosque arch. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, who was publishing the Yeni Adam magazine in these years, was one of the names criticizing the idea of demolition. Son Posta, one of the most important newspapers of the period, featured the views of the famous painter Şevket Dağ. He was also one of the names who was opposed to demolishing the arch and pavilion of the New Mosque. Painter Fuad Soyhan also published an article in Cumhuriyet newspaper, in which he stated that the New Mosque arch and the Hunkar Pavilion were national monuments, criticizing the idea of their demolition. Samih Fethi, who was writing in Cumhuriyet under the pen name "Turhan Tan" during this period, also mentioned the historical importance of the Hünkâr Pavilion and stated that the idea of demolishing the pavilion was a wrong idea.

However, apart from Cemil Topuzlu, there were other names who were of the opinion that the Hünkâr Pavilion should be demolished. Journalist Burhan Cahid Morkaya wrote an article on the need to demolish the pavilion. Ali Çetinkaya, the Minister of Public Works of this period, also supported Cemil Topuzlu and argued that the pavilion should be demolished. Prominent journalists and writers of the period such as İbrahim Hakkı Konyalı, Burhan Felek and Abidin Daver were some of those who opposed the idea of demolishing the Hünkâr Pavilion. İbrahim Hakkı Konyalı wrote many articles on this issue. Burhan Felek opposed the demolition of the pavilion in his column in Tan newspaper.

Abidin Daver also criticized the ideas that the Hünkâr Pavilion should be demolished in his column in *Cumhuriyet*.

The proposed demolition of the Hünkâr Pavilion and the arch beneath it garnered significant attention in the press during this period. The issue was a topic of discussion in the Republican press for over a month. However, by late February 1938, newspapers reported that a decision had been made to preserve the pavilion, bringing the public debates to a close.

1. Giriş

Eminönü'nde bulunan Hünkâr Kasrı, şehrin sembolik yapılarından biridir. 17. yüzyıl mimarisinin en önemli örneklerinden olan kasır, tezyîni sanatların gelişkin örneklerine sahip olması bakımından da özel bir öneme sahiptir. 1930'lu yılların ikinci yarısında İstanbul'a davet edilen Fransız şehir plancısı Henri Prost, kentin tarihi mekânlarını da kapsayan planlar hazırlamış ve hazırlanan projede Eminönü'nde bulunan Hünkâr Kasrı'nın yıkılması öngörülmüştür. Bu gelişme Türk basınında uzunca bir süre tartışılmış, pek çok haber ve köşe yazısına konu olmuştur. *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Son Posta*, *Tan* gibi gazeteler konuyla ilgili birbirinden farklı isimlerin görüşlerine yer vermiş, bunun yanı sıra İbrahim Hakkı Konyalı, Burhan Felek, Peyami Safa, Abidin Daver, Zekeriya Sertel gibi isimler konuya dair yazılar kaleme almışlardır. Bu bağlamda, Hünkâr Kasrı'nın ve altındaki kemerin yıkılması önerisi *Cumhuriyet* dönemi basınında tartışılan meselelerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Henri Prost tarafından hazırlanan şehir planları kapsamında Yeni Cami Hünkâr Kasrı'nın yıkılmasının basına ne şekilde yansdığına incelenmesi ve bu konuyla ilgili Türk basınında yapılan tartışmaların ele alınması bu çalışmanın amacıdır. Konunun gündeme geldiği 1938 yılının Ocak ve Şubat aylarına ait gazeteler incelenmiş, bunun yanı sıra konuya dair literatür taraması yapılmıştır. Hünkâr Kasrı ile ilgili veya Henri Prost'un planları hakkındaki çalışmalarda kasrın yıkılmasının gündeme gelmesinden kısaca bahsedilmiş; fakat basında konuyla ilgili çıkan haberleri ve dönemin önemli gazeteci ve yazarlarının kaleme aldıkları yazıları geniş bir çerçevede ele alan bütünlüklü bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmada öncelikle Yeni Cami ve Hünkâr Kasrı'nın tarihçesine yer verilerek, 1930'ların imar planları kapsamında kasrın yıkılmasının gündeme gelmesi ve bu konunun basına yansması ele alınmıştır. Bu konuya dair basına yansıyan tartışmaların etraflıca ele alınmasının ardından sonuç kısmında konuyla ilgili değerlendirmede bulunulmuştur.

2. Yeni Cami ve Hünkâr Kasrı: Kısa Bir Tarihçe

Klasik Türk mimarisinin en önemli örneklerinden birisi olan Yeni Cami Külliyesi'nin temeli Sultan III. Murad'ın eşi ve Sultan III. Mehmed'in annesi Safiye Sultan tarafından 1597 yılının Ağustos ayında atılmıştır (Eldem, 2019, s. 114). Bu dönemde kara yoluyla ithal edilen ticari malların gümrüğü Karagümrük'te ödenmekte, deniz yoluyla ithal edilen mallar içinse o dönemde bugünkü Eminönü semtinde gümrük kapısı bulunmaktadır (İnalçık, 2001, s. 223). Bu alan, gümrük emininin nezâretinde olması sebebiyle Gümrükönü veya Eminönü diye tanınmaktaydı. Safiye Sultan'ın isteğiyle gümrüğe yakın olan bu alanda cami yapılmasına karar verilmiş ve caminin planları dönemin baş mimarı Davud Ağa tarafından çizilmiştir (Yücel, nd, s. 4).

Mimar Sinan'ın yanında yetişen ve Mimar Sinan'ın vefatından sonra 1588 yılında baş mimar olan Davud Ağa'nın, Osmanlı dönemi Türk mimarisinin Mimar Sinan ile başlayan klasik döneminin önemli mimarlarından birisi olduğu ifade edilmektedir (Eyice, 1994, ss. 24-25). Davud Ağa, caminin inşaatına başlanmasından kısa bir süre sonra (1598) vefat edince yerine Mimar Dalgıç Ahmed Ağa atanmıştır. Dalgıç Ahmed Ağa döneminde devam eden inşaat, 1603 senesinde Sultan III. Mehmed'in vefat etmesi ve annesi Safiye Sultan'ın Eski Saray'a gönderilmesi üzerine yarım kalmıştır (Çobanoğlu, 2013, s. 439). Evliya Çelebi, yarım asırdan fazla bir süre tamamlanmadan kalan caminin "Zulmiyye" adıyla ünlü olduğunu söylemektedir (Evliya Çelebi, 2006, s. 259). Bundan 57 yıl sonra, 1660 yılında İstanbul Suriçi'nin büyük bir bölümünü küle çeviren büyük bir yangın meydana gelmiştir (Kılıç, 2022, s. 9).

Sultan IV. Mehmed'in annesi Hatice Turhan Sultan, yangının ardından bu caminin temelini görünce caminin inşaatına yeniden başlanmasını istemiş (Evliya Çelebi, 2006, s. 259) ve 1660 yılında inşaat tekrar başlamıştır. Cami, çeşme, dârülkurrâ, sıbyan mektebi, Hünkâr Kasrı, Mısır Çarşısı ve Vâlîde Sultan'ın vefatından sonra defnedileceği bir türbe inşa edilmiş, inşaat 1663 yılında tamamlanmış, resmî açılış ise 1665 yılında yapılmıştır (Kılıç, 2022, s. 9). Evliya Çelebi, Yeni Cami için "Kuzey tarafı kale duvarı üzere, güney tarafı taşra büyük avlu içre geniş bir alanın ortasında kat kat kubbeler ile yapılmış dünyayı süsleyen bir köşk gibi şirin güzel bir camidir." demektedir (Evliya Çelebi, 2006, s. 259).

Yeni Cami Külliyesi, "Mimar Sinan geleneğinden gelen son klasik Osmanlı eseri olmasıyla mimarlık ve sanat tarihimizin başyapıtlarından birisidir" (Kılıç, 2022, ss. 9, 137). Külliye'nin önemli yapılarından biri de Hünkâr Kasrı'dır. Padişahın ve Vâlîde Sultan'ın ara sıra ikamet etme ve ibadet mekânı olarak inşa edilen kasrın mimarı ise Mustafa Ağa'dır (Kılıç, 2022, ss. 9, 137). Hünkâr kasrı veya kasrı-ı hümâyun denen ve sivil mimari örneği olarak da görülebilecek bu yapılar aynı zamanda resmî kabul bölümü olarak da kullanılmıştır. İstanbul'daki en eski örnek ise Sultan Ahmed Camii'nde bulunmaktadır. İstanbul'da Ayazma, Beylerbeyi, Selimiye, Nusretiye, Ortaköy Büyük Mecidiye, Pertevniyal Valide Sultan, Dolmabahçe Bezmiâlem Vâlîde Sultan, Yıldız Hamidiye gibi camilerde örneği mevcut olan hünkâr kasırları içinde en ihtişamlısı ise Yeni Cami'de bulunmaktadır (Tanman, 2001, ss. 573-574). Adeta bir Türk evi şeklinde yapılan hünkâr kasırlarında padişah namaz vaktinden önce veya sonra bir müddet dinlenmekte, abdest almakta, namaz vaktini beklemekte ve bazı devlet işlerini konuşmaktaydı. Bu kasırlar içinde Yeni Cami Hünkâr Kasrı, 17. yüzyıl Türk sivil mimarisini yansıtan ve günümüzde de orijinal şeklini koruyan önemli bir örnektir. Celal Esat Arseven'in "Türk sivil mimarisinin en güzel parçalarından biri" olarak tanımladığı Hünkâr Kasrı, çini panoları, sedef kakma ve kalem işleri ve ahşap işçiliğiyle adeta bir Türk dekorasyon sergisi görünümündedir ve Türk çiniciliğinin en güzel örneklerine sahiptir (Yücel, nd, ss. 9-15).

3. 1930'lu Yılların Sonlarında İstanbul'un İmarı Meselesi, Prost Planı ve Hünkâr Kasrı'nın Yıkılmasının Gündeme Gelmesi

Cumhuriyet dönemi İstanbul'unda 1933 yılında İmar Bürosu adıyla İmar Müdürlüğü kurularak İstanbul'un imarı konusunda ilk çalışmalara başlanmış ve 1936 yılında Fransız mimar ve şehircilik uzmanı Henri Prost İstanbul'a davet edilmiştir (Cumhuriyet Devrinde İstanbul, 1949, s. 15). Bu dönemde şehircilik projeleri ve uygulamaları, modernleşmenin etkili bir aracı ve çağdaş toplum yaşamının gerektirdiği kent imgesinin oluşması bakımından önemli bir uzmanlık alanı olarak görülmüştür. İstanbul'da tarihi kent dokusunu bütünüyle dönüştürmeye ve modernleştirmeye yönelik bir strateji benimseyen Prost'un tarihi şehre ilişkin müdahaleci tavrı, dönemin çağdaş toplum hayatını destekleyecek bir kent tasavvuru ile de uyumludur (Bilsel, 2010, ss. 103; 127-128).

Prost'un planları şehirde hızlı bir dönüşüm yaşanmasını beraberinde getirmiş, şehirdeki belli alanların yıkılmasıyla tarihsel ve toplumsal birikimin tezâhür ettiği mekânlar ortadan kaldırılarak bunların yerine yeni mekânlar inşa edilmiştir (Şentürk, 2011, s. 211). Hazırlık dönemi olduğu ifade edilen 1936-1937 senelerinde İstanbul ile ilgili bazı planlar yapılmıştır; fakat Cumhuriyet döneminde İstanbul'un imarına başlangıç olarak 1938 yılının kabul edilebileceği belirtilmektedir. (Cumhuriyet Devrinde İstanbul, 1949, ss. 13-15). İlk imar hareketi ise 1938 yılında Yeni Cami'nin etrafının açılmasına ve Eminönü Meydanı'nın genişletilmesine yöneliktir. Bu dönemde Prost'un planı çeşitli sebeplerde tepkiyle karşılanmış ve planla ilgili pek çok eleştiri yapılmıştır (Uluskan, 2007, ss. 121-125). Bu sebeplerden birisi Yeni Cami Hünkâr Kasrı'nın yıkılmasının gündeme gelmesidir.

Dönemin gazetelerinde bu konuya, Yeni Cami kemerinin, Yeni Cami Kasrı'nın veya Hünkâr Mahfilî'nin kaldırılması şeklinde yer verilmiştir. 1938 yılının Ocak ayında yayınlanan gazetelerde kasrın yıkılmasının gündemde olduğu; fakat kararın kesinleşmediği belirtilmektedir. *Ulus* gazetesinde "Eminönü meydanının açılma hazırlıkları" başlıklı haberde "bir kısım mütehasşısalar bu kemerin

camiiye sonradan ilâve edildiği ve meydanı çirkinleştirmekten başka hiçbir işe yaramadığı fikrindedirler” denmektedir (Ulus, 1938). “Eminönü Meydanının Açılmasına Başlanıyor” başlığıyla haberi okuyucularına duyuran *Tan* gazetesinde ise Yenicami kemeri hakkındaki ihtilâfın henüz çözülmediği, bu hususta kesin bir karar verilmek üzere olduğu belirtilmekte (Tan, 1938a); *Akşam* gazetesinde de konuya “Eminönünde yakında istimlâke başlanacak” başlığıyla yer verilerek bu kemerin muhafaza edilip edilmemesinin Prost’un vereceği karara bağlı olduğu ifade edilmektedir (Akşam, 1938a). Türk basınında Hünkâr Kasrı’nın yıkılmasıyla ilgili tartışmalar da gazetelerde çıkan bu haberlerin ardından başlamıştır.

4. Araştırmanın Yöntemi

1930’lu yılların sonlarında Hünkâr Kasrı’nın yıkılmasının gündeme gelmesini ve basında bu konuyla ilgili yapılan tartışmaları ele almayı amaçlayan bu çalışmada 1938 yılının Ocak ve Şubat aylarına ait gazeteler incelenmiştir. Konunun gündeme gelmesi ve daha sonra kasrın yıkılmayacağı yönündeki haberlerin gazetelerde yayınlanması arasındaki zaman dilimine ait *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Kurun*, *Son Posta*, *Tan* ve *Ulus* gazeteleri taranmıştır. Konunun basında ilk olarak 19 Ocak 1938 tarihinde yer aldığı görülmektedir. Kasrın yıkılıp yıkılmayacağıyla ilgili karara basında yer verilen tarih ise 22 Şubat 1938’tir. Bu çalışmada da konuyla ilgili sürecin takip edilebilmesi amacıyla bu iki tarih arasındaki ulusal basın taranmış ve Cumhuriyet dönemi basınında en etkili yayın organları olarak karşımıza çıkan *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Kurun*, *Son Posta*, *Tan* ve *Ulus* gazeteleri örneklem olarak belirlenerek, bu gazetelerin 19 Ocak 1938 - 22 Şubat 1938 tarihleri arasındaki bütün nüshaları incelenmiştir. Bu nüshaların içinde ulaşılamayan, eksik bir nüsha bulunmadığı da ayrıca belirtilmelidir. Bu örneklem incelemesiyle birlikte konuyla ilgili toplam 19 adet gazete haberine ve 11 köşe yazısına ulaşılmıştır; haberlerin ve köşe yazılarının gazetelere göre dağılımını gösteren tablo şu şekildedir

Tablo 1

Gazetelerde Konuyla İlgili Yayınlanan Haber ve Köşe Yazılarının Sayıları

	Haber sayısı	Köşe yazılarının sayısı
Akşam	4	-
Cumhuriyet	3	4
Kurun	2	-
Son Posta	2	2
Tan	7	5
Ulus	1	-
Toplam:	19	11

Nitel bir araştırma olan bu makalede teorik tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Tematik analizde temaların tanımlanması, konuyu ele almak için bu temaların kullanılması, verilerin yorumlanması ve anlamlandırılması söz konusudur (Çarıkçı vd., 2024, s. 127). Teorik tematik analiz biçiminde ise veriler tanımlanmakta ve ayrıntılı analizleri yapılmaktadır. (Çarıkçı vd., 2024, s. 130). Bu çalışmada da Hünkâr Kasrı’nın yıkılması fikrinin basına nasıl yansıdığı, konunun gazete haberlerinin yanı sıra dönemin köşe yazarları tarafından ne şekilde ve hangi yönleriyle ele alındığı sorusu etrafında ulusal basının önde gelen gazetelerinden *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Kurun*, *Son Posta*, *Tan* ve *Ulus*’un 1938 yılının Ocak ve Şubat aylarındaki yukarıda yer verilen sayıları incelenmiştir. Bu sorunun araştırma problemi olarak belirlendiği çalışmada dönemin örneklem olarak ele alınan gazetelerinin incelenmesinin ardından, basında konunun yakından takip edildiği ve bunun yanı sıra İbrahim Hakkı Konyalı, Burhan Felek, Peyami Safa, Zekeriya Sertel, Burhan Cahid Morkaya ve Abidin Daver gibi pek çok yazarın

konuyla ilgili düşüncelerini dile getirdiği görülmüştür. Bu konuya dair yayınlanan yazılarda ifade edilen fikirlerin belli ortak temalara sahip olması söz konusudur. Konuyla ilgili kaleme alınan köşe yazıları ve haber metinleri, konunun gündeme gelişinin ve konuyla ilgili sürecin takip edilebilmesi amacıyla kronolojik sırayla incelenmiş ve ardından bu konuyu ele alan köşe yazıları teorik tematik analiz yöntemi aracılığıyla belli ortak temalar etrafında analiz edilmiştir.

5. Bulgular

5.1. Hünkâr Kasrı'nın yıkılmasıyla ilgili Türk basınındaki tartışmalar

Hünkâr Kasrı'nın yıkılması meselesiyle dönemin basını yakından ilgilenmiş ve bu konu sıklıkla gündemde tutulmuştur. Cumhuriyet dönemi Türk basınının önemli gazetelerinden biri olan ve Asım Us tarafından çıkarılmakta olan *Vakit* gazetesi, konuyu gündemde tutan gazetelerden biridir. II. Meşrutiyet döneminde Ahmet Emin Yalman ve Asım Us tarafından kurulan (Koloğlu, 2023, ss. 107-108) fakat Cumhuriyet döneminde yalnızca Asım Us tarafından çıkarılmaya devam eden *Vakit* gazetesinin isminin Arapça olduğu gerekçesiyle 1934 yılında değiştirilmesi ve yeni isim olarak Öztürkçe olduğu ifade edilen "Kurun" isminin belirlenmesi söz konusudur. Hünkâr Kasrı'nın yıkılmasının gündemde olduğu dönemde de gazete "Kurun" adıyla yayınlanmaktadır. (Gazetenin ismi 1939 senesinde yeniden "Vakit" olarak değiştirilmiştir.) 20 Ocak 1938 tarihli *Kurun* gazetesinde bu konu "Yeni camiinin kemeri kaldırılmalı mı?" başlığıyla paylaşılmış ve dönemin önemli mimarlarından Kemal Altan ve Şevki Balmumcu'nun görüşlerine yer verilmiştir. Haber metninde "Biz bu arada hepimizin tanıdığı ve beğendiği Yenicami kemerinin tarihi ve artistik kıymeti etrafında ilim ve ihtisas erbabıyla görüşmeyi düşündük" denmekte ve ardından Mimar Kemal Altan'ın görüşlerine yer verilmektedir. Altan, Hünkâr Kasrı'nın altında bulunan kemerin "mimari bakımdan Prost'un dâhi hayranlığını uyandıracak bir estetik" olduğunu belirtmekte ve "Yenicami kemerinin kaldırılması hakkında çıkarılacak rivayet bile soğuktur" demektedir. Görüşlerine yer verilen bir diğer mimar ise Şevki Balmumcu'dur. 1934 yılında tamamlanan Ankara Sergi Evi'nin mimarı olan Balmumcu, "Yenicami kemerinin Eminönü meydanı dolayısıyla kaldırılmasına taraftar değilim" demektedir ve ardından şu ifadeleri kullanmaktadır:

Mimari sabit formüllere tâbi değildir. Mevcut ihtiyaçlar ve muhitin zaruretleri göze alınınca, kemeri oradan kaldırmadan meydan yapılabilir. Kemerin mutlaka kaldırılması lâzımgeliyorsa, o da ayrıca bir meseledir. Gerçi o parça, Camiye bir ek ise de; o cami için yapılmış tarihi ve bedîî kıymeti haiz bir ektir. Binaenaleyh katiyen muhafazası icap eden bu munzam parçayı eklenmiş olduğu yerden başka nereye koyabilirsiniz? Ayrıca şunu söyleyeyim ki, Yenicami kemeri, sivil mimarimizin bugün elimizde bulunan sayılı örneklerinden biridir. (Kurun, 1938a).

Kurun gazetesinde Kemal Altan ve Şevki Balmumcu'nun görüşlerine yer verilen 20 Ocak 1938 tarihinde dönemin önemli gazetelerinden biri olan *Son Posta*'da ise gazeteci Burhan Cahid Morkaya'nın "Yıkalım, efendim!" başlıklı yazısı yayınlanmıştır. Burhan Cahid, bu yazısında Yenicami kemerinin caminin cephesine kanser gibi yapıştığını ve taş yığınının benzettiği kemerin yıkılması gerektiğini söylemiş, bunun yanı sıra Türk mimarisinde örneğine sıklıkla rastlanan hünkâr kasırlarından biri olan ve Türk sanat tarihinin önemli araştırmacılarından Celal Esat Arseven'in "Türk sivil mimarisinin en güzel parçalarından biri" olarak tanımladığı Hünkâr Kasrı'nın yapılışını oldukça enteresan bir biçimde açıklamıştır:

İstanbul'un meşhur Yenicami kemerinden bahsettiğimi anladınız zannederim. Büyük mabedi bütün azametile meydana çıkarmak için etrafını saran taş ve tahta yığınlarını temizlemek kararını verenlerin bu taş kemere takılıp kaldıklarını gazetelerde okuyoruz. Mabedin merkezine ve cephesine bir

kanser gibi yapışan bu taş kemerin vaktile niçin yapıldığı malûmdur. Mabedin bânisi olan saray kadını kötürüm olduğu için mabede ayaklarile değil, arabasile gelmeğe mecbur olunca zamanın sarayı mabedden üstün tutan erkânı yatalak kadını doğruca mabeddeki hususi locasına götürecektir bir araba yolu yapmışlar, bunu yapmakla belki kese kese ihsanlar da almışlar, fakat bilerek, bilmiyerek hem mabedin kudsiyetine, hem de binanın mimari stiline kıymışlar. İşte bugün büyük san'at eserini, etrafını çeviren taş ve tahta mezbelesinden kurtarmak için çalışanları düşündüren kemer bu kemerdir. Yıkılım efendim. Bu taş yığınının inecek her kazma o güzel mabede şeref verecektir. (Morkaya, 1938a).

20 Ocak 1938 tarihinde yayınlanan yazılardan bir diğeri ise Zekeriya Sertel'e aittir. Sertel, *Tan* gazetesinde "Yenicamiin Kemerini" başlıklı yazısında kemerin yıkılmasına karşı çıkmakta, konuyla ilgili bazı isimlerle konuştuğunu ve dile getirilen görüşlere göre kemerin ve Hünkâr Mahfilî'nin cami açısından bir çeşit dayanak işlevi gördüğünü, binanın kaymaması bakımından işlevsel olduğunu belirtmektedir. Bunun yanı sıra, Alman bir uzmanın kemerin geometrik bir ustalık örneği olduğunu söylediğini ifade etmektedir. Sertel, Hünkâr Mahfilî'nde eşine az rastlanabilecek değerli çiniler ve camlar olduğundan da bahsetmektedir:

Ben, mimar değilim. Hendeden de bir mühendis kadar anlamam. Fakat bu işten anlaması lâzımgelenlerden bazılarile konuştum. Bunların iddiasına göre bu kemer ve mahfil caminin bir nevi mesnedidir. Caminin inşa edildiği yer eski bir bataklık. Yapılacak binanın kaymaması için bu kemer inşa edilmiş ve bina bu kemere dayatılmıştır. Birkaç sene evvel Türkiyede mevcut asarı atikanın resimlerini almak üzere buraya gelen bir Alman mütehassısı bu kemerin mimarlık ve mühendislik bakımından büyük bir buluş olduğunu söylemiş. Bu zat, kemerin iç içe üç kemerden mürekkep olduğunu, büyük bir hendedî hüner teşkil ettiğini iddia etmiş. Kaldı ki, mahfilde de cidden misline nadir tesadüf olunur kıymetli çiniler ve camlar bulunduğu muhakkaktır. Bu sebeple Yenicamiyi meydana çıkaracağız diye iyi bir iş yapmaya çalışırken, tamiri güç bir hataya düşmekten sakınalım ve karar vermeden evvel bu işte söz sahibi sayılan mütehassısların fikirlerini dinliyelim. (Sertel, 1938).

Basının Hünkâr Kasrı'nın yıkılması meselesine yönelik ilgisi devam etmiş, 20 Ocak 1938 tarihindeki yazıların ve haberlerin hemen ardından 21 Ocak 1938 tarihinde de konuya yer verilmiştir. Bu tarihte *Kurun* gazetesinin yanı sıra *Cumhuriyet* gazetesi de tartışmaya müdahil olmuş ve haberi "Yenicami kemerinin yıktırılması mes'elesi" başlığıyla vermiştir. Gazetenin görüşlerine yer verdiği kişi ise Halil Edhem Eldem'dir. Meşhur ressam ve müzeci Osman Hamdi Bey'in kardeşi olan Halil Edhem Eldem, Osman Hamdi Bey'in 1910 yılında vefat etmesinin ardından onun yerine Âsâr-ı Atika Müze-i Hümâyunu (Eski Şark Eserleri Müzesi) müdürü olmuş ve 1931 yılına kadar aralıksız olarak bu görevine devam etmiştir. Emekli olmasının ardından İstanbul'dan milletvekili seçilmiş ve bu görevini de iki dönem sürdürmüştür (Eyice, 1995, ss. 18-19). Halil Edhem Eldem'in görüşlerini paylaşan *Cumhuriyet* gazetesindeki haberin alt başlığında "Eski Müzeler Umum Müdürü Halil: 'O, şehrin bir süsüdür. Hiç yıkılır mı?' diyor." ifadesine yer verilmiş, kemerin mimari açıdan kıymetli olduğu ve Hünkâr Mahfilî'nin dünyanın en güzel çinileriyle süslü olduğu belirtilmiştir. Haber metninde kemerin yıkılması meselesi şu sözlerle ele alınmıştır:

Aldığımız malûmata göre, bu kemer, Dördüncü Mehmed zamanında ve parası Dördüncü Mehmedin anası Turhan tarafından verilmek suretile yaptırılmıştır. Malûm olduğu üzere kemerin üstü, hünkâr mahfilî denilen yerdir. Kemerin inşasında mimarî bir hususiyet ve orijinalite vardır. Bilhassa cephesindeki

eğriliğin mimarî noktadan nazirine pek ender tesadüf edilmektedir. Dünyanın en güzel çinileri süslü olan bu mahfile, bir İtalyan burasını tamir etmek maksadile girmiş ve kemerin içinden çok nefis ve büyük kıt'ada bir çiniyi çalarak Avrupaya kaçmıştır. Luvr müzesinde herkesin gözüne çarpan ve takdirle temaşa edilen büyük çini buradan alınmıştır. Kemerin camiden çok sonra inşa edildiği haberleri doğru değildir. Camile kemerin inşası arasında uzun zaman geçmemiştir. (Cumhuriyet, 1938a).

Yenicami kemerinin yıkılması fikrinin aleyhinde olan bu ifadelerin ardından Halil Edhem'in sözlerine yer verilmiştir. Halil Edhem Eldem, Cumhuriyet gazetesine verdiği demeçte "Ben kemerin yıkılmasına kat'iyen aleyhtarım. Bu kemer sonradan yapılmış değildir. Camile beraber yapılmıştır. Kemerde bugün emsaline ender tesadüf edilebilecek kıymette güzel bir daire vardır. Kemer, şehrin bir ziynetidir. Hiç yıkılır mı o?.." demektedir (Cumhuriyet, 1938a). Bu dönemde "Turhan Tan" müstear ismiyle *Cumhuriyet*'te yazmakta olan Samih Fethi de Hünkâr Mahfilî'nin tarihinden bahsetmekte ve mahfilin içindeki çinilerin çok kıymetli olduğunu ifade etmektedir. "Gözümüze çarpan yazılara, kulağımıza erişen sözlere bakılırsa mahfilin camiden sonra yapıldığına, kemerin ise Bizanslılardan kalma olduğuna inananlar var. Ben bu zehabı doğru bulmadım" diyen Turhan Tan, "Mahfilin kıymeti içindeki çiniler yüzündendir. Frenk tarihçileri de dahil olmak üzere bu çinileri gören bütün müverrihler onların eşsiz bir san'at bediası olduğunu söylemekte dil birliği yapıyorlar." ifadelerini kullanmaktadır (Tan, 1938).

20 Ocak 1938 tarihinde Mimar Kemal Altan ve Şevki Balmumcu'nun görüşlerine yer veren *Kurun* gazetesi, ertesi günkü sayısında da konuyu gündemde tutmaya devam etmiş ve "Yenicami kemeri" başlığını taşıyan yorum içerikli haberde "Mimar Şevki Balmumcunun dünkü sayımızdaki sözleri çok yerindedir. Yenicami asıl binaya ilâve edilmiş öyle bir ektir ki aynı zamanda sivil mimarimizin en eski numunelerinden biri olarak gösterilebilir. Bu itibar ile ayrıca bedî ve tarihî kıymeti haiz olan kemerin kaldırılması doğru olmasa gerektir." ifadeleriyle kemerin kaldırılması fikrinin yanlış olduğu belirtilmiştir (Kurun, 1938b). Buna benzer bir tutum *Akşam* gazetesinin 23 Ocak 1938 tarihli sayısında da görülmektedir. Gazetenin ilk sayfasında bulunan "Dikkatler" adlı kısımda "İstanbulun ihyası mevzuu bahis olur olmaz: -Yenicami kemerini yıkalım! Bu ne demek? Böyle bir fikri ileri sürmek şöyle dursun akla getirmek bile 'günahı kebar' sayılır." denmektedir (Akşam, 1938b).

Son Posta gazetesinin 23 Ocak 1938 tarihli nüshasında Yeni Cami kemerinin yıkılmaması için Eski Eserleri Koruma Cemiyeti'nin teşebbüste bulunacağı bildirilmektedir. Bunun yanı sıra "Eski san'atlarla alâkadarlar kemerin yıkılmasına şiddetle muhalefet etmektedirler" denmektedir (Son Posta, 1938a). *Akşam* gazetesi ise konuyu ertesi gün ilk sayfada bir kez daha gündeme getirmiş ve "Yenicami kemerindeki kıymetli çiniler" başlığının hemen ardından büyük puntolarla "Mütehassıslar bunların çok nadide ve emsaline az tesadüf edilir şeyler olduğunu söylüyorlar" ifadesine yer vermiştir. Haber metninde de "Yenicami kemerindeki çiniler hakikaten çok kıymetlidir ve bunların emsaline az tesadüf edilir." denmektedir (Akşam, 1938c). 25 Ocak 1938 tarihinde konuyla ilgili bir haber daha yayınlanacaktır. *Tan* gazetesinde "Yenicami Kemeri Meselesi" başlığını taşıyan bu haberde kemerin yıkılıp yıkılmayacağına şubat ayı başlarında belli olacağı, Prost'un kesin görüşünü hâlâ belirtmediği yazılmaktadır. Haberde şöyle denmektedir: "Yenicami kemerinin muhafaza edilip edilmeyeceği hakkında Şubat başlarında katî karar verilecektir. Mütehassıs Prost da henüz bu mesele hakkında katî reyini bildirmemiştir." (Tan, 1938b).

Son Posta'nın 20 Ocak 1938 tarihli sayısında "Yıkalım, efendim!" başlıklı yazısı yayınlanan Burhan Cahid Morkaya, 26 Ocak 1938 tarihli köşesinde bir kez daha bu konuya yer vermiş ve daha önce dile getirdiği düşüncesini tekrarlamıştır. Morkaya, bu yazısında "Biz İstanbullu imar etmek için bir mütehassısla anlaştık. Adamcağız iki yıl çalıştı. Mükemmel bir plân yaptı bunun tatbikine başladık. Daha ilk adımda önümüze bir antika kemer çıktı" demektedir (Morkaya, 1938b). Morkaya'nın bu

yazısına cevap o tarihlerde *Cumhuriyet*'te yazmakta olan Peyami Safa'dan gelecektir. Peyami Safa, Morkaya'nın yazısının ertesi günü "Hâdiseler arasında" adlı köşesinde "İstanbulu gençleştirmek ameliyesi" başlığını taşıyan bir yazı kaleme almıştır. Peyami Safa -kemer konusunda Morkaya'ya katılmamakla birlikte- Morkaya'ya benzer bir tavır sergilemektedir. İstanbul'da geçmişten yâdigâr kalan her taşı saklamayı bir manyaklığa benzeten Peyami Safa, Prost'un şehre yapacağı gençlik aşısıyla modern bir İstanbul'un ortaya çıkacağını söylemekte, "Eski bir şehir yıkılmadan yenisi yapılmaz" demektedir. Peyami Safa, yazısında şu ifadeleri kullanmaktadır:

Hatıraları ümidlerinden fazla olan her ihtiyar gibi, İstanbul da, kendisine maziden yadigâr kalan her taş parçasını -arnavud kaldırımı bile olsa!- manyakların hemen hepsine mahsus bir inadla saklamak istiyor. Prost'un gençlik aşısı onu bu sevdasından vazgeçirebilmek şartile modern bir İstanbul yaratabilir. (...) Arkadaşımız, Yeni Cami kemerine karşı olmasa bile, İstanbulun tarihi eser imtiyazile her köşebaşında yolumuzu kesen kara suratlı bir yığın köhne taşına, toprağına karşı haklıdır. Eski bir şehir yıkılmadan yenisi yapılmaz. (Safa, 1938).

Aynı tarihte yayınlanan bir diğer yazı ise ileriki yıllarda "Şeyhü'l-muharrirîn" unvanıyla anılacak olan ünlü gazeteci Burhan Felek'e aittir. 1940-1969 yılları arasında *Cumhuriyet*'te, 1969-1982 yılları arasında ise *Milliyet*'te yazan Burhan Felek'in yazıları 1930'ların sonlarında *Tan* gazetesinde yayınlanmaktadır. Felek, 27 Ocak 1938 tarihinde "Yenicami Kemer" başlıklı bir yazı kaleme alarak kemerin ve mahfilin yıkılması kararına karşı çıkmıştır:

Maksat şu: Dolaşan rivayetler arasında meydan açılırken Yenicami kemerinin de yıktırılacağı söyleniyor. Gerçi bundan sonra mahfel kapısından atla girip camiye çıkacak hünkâr kalmadı amma, içerisinin nefis bir eser olduğunu bildiğimiz mahfelin bindiği kemerin yıktırılması -Matbuat Kanununca cürüm teşkil etmesin diye daha fazla söyleyemiyorum- pek ayıp olur. (Felek, 1938).

Felek, yazısının devamında Paris ve Londra gibi şehirlerde Saint Denis Kapısı, Mermer Kemer gibi yapıların hâlen korunduğunu belirtmekte, Yeni Cami kemerinin yıkılması için de "Günah olur vallahi!" demektedir:

Belki: -E, bu kemer böyle orta yerde sipsivri duracak mı? diyenler vardır. Evet, bu kemer de tarihi kıymeti haiz olan her kemer, kapı, duvar, çeşme gibi caminin yanbaşında durursa kıyamet mi kopar? Parise gidenleriniz -gitmiyen de kalmadı ya- görmüştür: Büyük bulvarın ortasında duran (Sen Marten), (Sen Deni) kapıları eski Paris surlarının kapılarıdır. Onlar için de : -Ne diye bu kemerler böyle sipsivri ortada duruyor! denebilir. Lâkin kimse aldırılmaz. Londrada (Mermer Kemer) denen bu çeşit kapılardan bir tanesi şehrin en kalabalık ve maruf caddelerinin birinin orta yerindedir. Bizde de Eminönü meydanında böyle bir kemer bulunursa (modern) âbidelerin aksine olarak hiç olmazsa meydanın biraz simetrisini bozar da ona başka bir güzellik, ayrı bir zevk verir. Onun için, Türk mimarisi içinde tezyin sanatı bakımından bir şaheser olan caminin bu kısmına ilişilmemesini alâkadarlardan cidden rica ederiz. Günah olur vallahi! (Felek, 1938).

Burhan Felek'in yazısından bir gün sonra *Tan* gazetesinde tarihçi ve yazar İbrahim Hakkı Konyalı'nın "Yenicami Kasrı Yıktırılmaz!" adlı yazısı yayınlanacaktır. Dört sütunluk yazısında Yeni Cami külliyesinin tarihiyle ilgili ayrıntılı bilgiler veren Konyalı, "Yenicami külliyesi, Mimar Sinan mektebinin en müttekâmil bir tipidir. Dâhi sanatkârın açtığı tarz olgun bir meyvasını da bu külliye ile vermiştir." demektedir (Konyalı, 1938a).

Basındaki bu tartışmalar devam ederken Hünkâr Kasrı'nın yıkılması tehlikesinin de hâlen devam ettiği anlaşılmaktadır. *Cumhuriyet* gazetesinin 31 Ocak 1938 tarihli sayısında "Yenicami kemeri yıkılmalı mıdır?" başlığıyla çıkan haberde Cemil Topuzlu'nun görüşlerine yer verilmekte ve "Operatör Cemile göre, kemer kaldırılmalıdır." denmektedir (Cumhuriyet, 1938b). Meşrutiyet döneminde İstanbul Şehremini (Belediye Başkanı) olarak görev yapan Cemil Topuzlu döneminde bazı tarihi binalar yıktırılmış, yüzlerce yıllık ağaçlar kesilmiş ve Topkapı Sarayı'nı çevreleyen Fatih döneminden kalan duvarların bir bölümü ortadan kaldırılmıştır (Çetintaş, 2012, ss. 62-63). Topuzlu dönemindeki bu yıkımları Mimar Kemaleddin Bey de eleştirmiştir. Fatih devrinden kalan duvarların yıkımından dolayı tepki veren ve dönemin idaresine şikâyet eden kişi ise Fransız elçisinin karısı Madam Bompard olmuştur (Yıldırım, 2009, ss. 62-63). *Cumhuriyet* gazetesinde Yenicami kemeri ile ilgili haberde ise Cemil Topuzlu'nun kemerin yıkılması gerektiğine yönelik ifadelerine yer verilmekte ve "Eski Şehremini operatör Cemil Topuzlu, meydan açıldıktan sonra kemerin çok çirkin bir manzara arzedeceği kanaatindedir." denmektedir. Aynı zamanda bir cerrah olan Cemil Topuzlu, Yenicami kemerini "bir adamın boğazındaki ur"a benzetmektedir. Topuzlu'nun açıklaması şu şekildedir:

Bu kemerin orada kalmasına kat'iyen taraftar değilim. Bırakıldığı takdirde ne kadar çirkin bir manzara hasıl olacağı camiin etrafı temizlendikten sonra anlaşılacaktır. Şimdi kalmasına taraftar olanlar bile camiin etrafı açıldıktan sonra, muhakkak ki, 'aman bunu buradan kaldıralım' diyeceklerdir. Hakikaten burada kıymetli çiniler vardır. Fakat bunlar usulü dairesinde çıkarılır ve Müzeye nakledilebilir. Bunu orada bırakmak, adeta bir adamın boğazında ur bırakmak demektir. Bir adamın boğazındaki ur, nasıl çirkin durursa, bu da o manzarayı arzedecektir. (Cumhuriyet, 1938b).

Bu haberin ertesi günü Eminönü meydanının açılmasına fiilen başlandığına yönelik haberler çıkmış ve dönemin Nâfia Vekili (Bayındırlık Bakanı) Ali Çetinkaya, kemerin yıktırılması fikrini savunan Cemil Topuzlu ile aynı fikirde olduğunu söylemiştir. Cumhuriyet döneminde uzun yıllar boyunca milletvekilliği yapan ve Takrir-i Sükûn Kanunu'nun ardından Ankara İstiklâl Mahkemesi'nin başkanı olan Ali Çetinkaya, 1934-1939 yılları arasında Nâfia Vekilliği görevinde bulunmuştur. Yeni Cami kemerinin yıkılmasının gündemde olduğu dönemde Nâfia Vekili olan Ali Çetinkaya, *Cumhuriyet* gazetesine kemerin yıkılmasını desteklediği yönünde demeç vermiş ve caminin temelini zarar vermiyorsa kemeri kaldırtacağını söylemiştir:

Prensip itibarile kemerin yıktırılmasına ben de taraftarım. Fakat fennî muayenesi yapıldıktan sonra. Kemer bir heyeti fenniyeye muayene ettireceğiz. Yıkılmasile camiin kaide ve temelini bir zarar getirmiyorsa eski kıymetli eserleri oradan aldırarak kemeri kaldırtacağım. Eski Şehremini Cemil bu kemer yıkılmazsa bir çirkinlik teşkil edeceğini söylüyordu. Bu, doğrudur, ben de aynı fikirdeyim (Cumhuriyet, 1938c).

Çetinkaya'nın bu açıklamasıyla aynı gün *Son Posta* gazetesinde ünlü ressam Şevket Dağ'ın görüşlerine yer verilecektir. Eserlerinin pek çoğunda İstanbul'daki camilerin iç mekânlarını konu edinen Şevket Dağ, sekiz yıl boyunca Ayasofya Camii'nin resimlerini yapmıştır; Dağ'ın iç mekânını betimlediği camilerden biri de Yeni Cami'dir (Şimşek, 2014, ss. 321-322). Şevket Dağ, 1938 yılının Ocak ayında *Son Posta* gazetesine bir mektup göndermiştir. Yeni Cami kemerinin kaldırılması fikri karşısında içinin sızladığını söyleyen Dağ, bu binanın başlı başına bir sanat eseri olduğunu belirtecektir. Gazetenin okuyucu mektupları köşesinde "Yenicamiin Güzelliğini Harab etmiyelim!" başlığıyla yayınlanan mektubunda Şevket Dağ şöyle demektedir:

Yenicamiin, etrafındaki binalardan temizlenmesi kararı herkesten çok, muhakkak ki güzel san'atlar mensubini alâkadar ediyor. Fakat camiin yanındaki kemerin kaldırılıp kaldırılmaması üzerinde çıkan münakaşa benim

canımı sıktı. Bir kere bu kemerin kaldırılması esasen lüzumsuz bir hareket sayılır, ben bu tasavvuru içim sızlıyarak düşündüm. Oradaki kemer lâalettayin bir kemer değildir, âbidenin esası, ayrılmaz bir parçasıdır. Kemer kaldırıldığı gün Yenicami en güzel bir uzvunu kaybetmiş bir hale gelir. Kemerin cebheye verdiği güzellik, üstündeki Türk üslûb ile yapılmış kanadlı pencerelerle süslü binanın zarafeti acaba İstanbulda hangi binada vardır? Etrafı açıldığı zaman görülecektir ki bu kemer, daha fazla bir güzellik arzedecektir. Hele binanın içindeki çiniler çok nefistir. İç koridordaki pencerelerin sedefli kepenkleri görülmeye değer birer san'at eseridir. Bütün bu güzellikler meydanda iken kemer nasıl yıkılabilir? (Son Posta, 1938b).

2 Şubat 1938 tarihinde Hünkâr Kasrı'nın durumuna dair ilgi çekici bir haber yayınlanmıştır. *Tan* gazetesinde çıkan haberde "Evkaf İdaresi İmar İşlerinde Faaliyete Geçiyor" denmekte ve Evkaf Umum Müdürü (bugünkü adıyla Vakıflar Genel Müdürü) Fahri Kiper'in (Fahrettin Kiper) Yeni Cami'nin durumunu incelemek üzere İstanbul'a geldiği ve bazı mimarlarla birlikte ilk incelemeleri yaptıktan sonra Ankara'ya döndüğü bildirilmektedir. Bu incelemelerde kasrın tarihi kıymete sahip olduğunun ve çinilerin çok kıymetli olduğunun anlaşıldığı belirtilmiştir. Haberde "yıkıtılıp yıkıtılmıyacağı münakaşa mevzuu olan Yenicami kemeri adıyla maruf Hatice Sultan Kasrı üzerinde yapılan fennî tetkikler, bu kemerin yüksek tarihî kıymete sahip olduğunu meydana çıkarmıştır. Bilhassa bu kemer üzerindeki çiniler çok kıymetlidir." denmektedir. Metnin devamında ise Vakıflar Umum Müdürlüğü'ne resmen müracaat edildiği zaman kemerin yıkıtılmaması yönünde görüş bildirileceği belirtilmektedir (Tan, 1938c). Bununla birlikte Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün yalnızca görüş bildirebildiği anlaşılmaktadır; nitekim yine *Tan* gazetesinde 8 Şubat 1938 tarihli "Yenicami Kemeri Meselesi" başlıklı haberde "Kemerin vaziyeti hakkında son karar Prosta bırakılacaktır" ifadesi kullanılacaktır (Tan, 1938e).

Vakıflar Umum Müdürlüğü ile ilgili yapılan haberden birkaç gün sonra o yıllarda *Yeni Adam* dergisini çıkarmakta olan İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun *Yeni Adam*'daki yazısının bir kısmı *Tan* gazetesi tarafından iktibas edilmiş ve Baltacıoğlu'nun konuyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Bu yazıda Baltacıoğlu, kemerin yıkılmasıyla ilgili "Ben işi şöyle hallederim: Yapacağım meydanı ancak Yenicami kemeri ile birlikte güzel görünecek bir halde yaparım" demektedir (Tan, 1938d). Aynı gün *Tan* gazetesinde yayınlanan bir diğer yazı ise daha önce de Hünkâr Kasrı ile ilgili yazan İbrahim Hakkı Konyalı'ya aittir. Konyalı, "Yenicami Kasrı Niçin Yıkıtılmamak Lâzımdır?" başlıklı yazısında yine kasrın tarihi öneminden bahsetmekte ve kasrın bir cephesinin, eski Bizans surlarının bir parçası olan Gömlekli Kule'nin üzerine inşa edildiğini ve bu kulenin İstanbul'un fethinde en son teslim olan ve İstanbul'da Türk bayrağının en son çekildiği yer olduğunu belirtmektedir (Konyalı, 1938b).

Hünkâr Kasrı ile ilgili yazı yazarlardan biri de *Cumhuriyet* gazetesinde "Hem Nalına Hem Mihına" köşesinde yazmakta olan gazeteci Abidin Daver'dir. "Yıkılmalı mı, Yıkılmamalı mı?" adlı yazısında bu konuyu ele alan Abidin Daver, Cemil Topuzlu'nun sözlerini eleştirmekte, Eminönü meydanına giderek, yıkılması düşünülen binaların kalkmasından sonra meydanın nasıl olacağını tahayyül ettiğini ve kemer ile mahfilin yerinde kalması gerektiğini belirtmektedir:

Eski Şehremi operatör Cemil Topuzlu'nun -ki kemerin ve mahfilin tepesine hemen topuzunu indirmek kararındadır- bir sözüne cevap vermek istiyorum. Muhterem zat, camiin etrafındaki binalar yıkıldığı ve meydan açıldığı zaman, bu kemer ve mahfilin ne çirkin bir manzara teşkil ettiği görülecek ve bunlar, şimdi değilse o zaman yıkılacaktır, diyor. Dün, evvelâ köprünün üstünde, sonra da Bahçekapı caddesinde durup, Eminönü meydanının açılması için yıkılması kararlaştırılan binalar kalktıktan sonra, meydanın etrafında neler kalacağını, şöyle bir kestirmeğe çalıştım. Bugün, meydana nazır binalar

yıkıldıktan sonra onların arkasından ortaya çıkacak binalar, öyle çirkin şeyler ki bunlara nazaran, kemer ve mahfel adeta muhteşem bir saraydır. (...) Pek sağlam bir yapı olduğu için öyle kolayca yıkılamıyacağı da muhakkak olan kemerle mahfeli şimdi, yerlerinde bırakmak en doğru hareket olur. Hele bir defa meydan açılsın, kemerle mahfel çirkin mi duruyor, güzel mi duruyor? Cami ile ahenktar bir kül teşkil ediyor mu, etmiyor mu? Bir defa, görelim, bakalım, sonra icab eden karar verilir. Yıkma kolay yapmak güç olduğu ve yıkıldıktan sonra bir daha yapılması imkânı olmadığı için yıkmakta isticale hiç lüzum yoktur (Daver, 1938).

Abidin Daver'in yazısının hemen ardından 6 Şubat 1938 tarihinde ressam Fuad Soyhan'ın görüşlerine yer verilecektir. *Cumhuriyet* gazetesindeki "Serbest sütun" da yayınlanan bu yazısında Hünkâr mahfeli ile ilgili "ecdadın bıraktığı bu eserlerde her Türkün, hatta tarihin bile manevi birer hakkı vardır" diyen Fuad Soyhan, kemer ve mahfilin millî bir abide olduğunu söylemektedir. Soyhan, "Yenicamide kemer ve mahfel" adlı yazısında şöyle demektedir:

Yenicami kemerinin; meydanın açılması kararından sonra yıkılması meselesi ortaya atıldı. Bu işin henüz ne şekilde biteceği belli değildir. Bu gibi eski eserler başlıbaşına ne Evkafın, ne de Belediyenin malı değildir. Ecdadın bıraktığı bu eserlerde her Türkün, hatta tarihin bile manevi birer hakkı vardır. Yenicami; mihrabı, avlusu ve kapılarıyla kemeri ve üstündeki mahfilile kül halinde bir abidemizdir. (...) Haricden bu kemer ve mahfeli görüp de bir moloz yığını zannedenler çok aldaniyorlar. Hatta burası başlıbaşına bir millî abidedir. Bu mahfeldeki ocağın bir eşinin daha bulunmadığını mütehassıslarından işitmişim. (...) Eğer Eminönünde bir meydan açılacak ve bir süsle süsleneyecekse bu meydana -bugün yıktırılıp yıktırılmaması maalesef ortaya atılan- bu Türk abidesinden başka daha münasib bir süs olamaz. Bu işte çok düşünelim. Yazıktır (Soyhan, 1938).

8 Şubat 1938 tarihinde kemerin yıkılması ile ilgili *Akşam* ve *Tan* gazetelerinde iki haber yayınlanmıştır. *Akşam* gazetesinde Prost'un avanprojesine göre kemerin yıkılacağı; fakat Belediye'ye göre projenin bu kısmının değiştirilebileceği belirtilmektedir. Haber metninde "Yenicami kemerinin yıkılıp yıkılmaması etrafında münakaşalar devam ediyor. Şehircilik mütehassısı B. Prost'un avanprojesine göre kemer yıkılmalıdır. Belediyenin düşüncesine göre projenin bu kısmı tadil edilecek cihazlar arasına girebilir" denmektedir (Akşam, 1938d). *Tan* gazetesindeki haberde de "Belediye, Yenicami kemerinin muhafazasını daha muvafık görmüştür. Müzedeki eski eserleri koruma cemiyeti de buranın muhafazası lüzumuna dair bir karar vermiştir." denmesine rağmen metnin sonunda "Kemerin vaziyeti hakkında son karar Prosta bırakılacaktır" ifadesi kullanılarak kararın yine Prost tarafından verileceği belirtilmiştir (Tan, 1938e).

Bu tarihlerde konuyla ilgili yazan isimlerden biri de Mimar Sedat Çetintaş'tır. Çetintaş da *Akşam* gazetesindeki yazısında kemerin yıkılması fikrine karşı çıkarak, "Yenicami kemerinin tarihî ve mimari kıymeti hakkında söz söylemek istemiyorum. Çünkü mal meydandadır. Herkes bilir, bilmeyenler de gider ve görür. Ancak şunu söylemek isterim ki, abidelerimize karşı artık basit görüşlü olmaktan uzaklaşalım" demektedir ve kemerin yıkılması gerektiğini savunan Cemil Topuzlu'yu "kafamızın dayandığı her abide duvarında hüküm vermek, Gülhane Parkı'na Salkımsöğüt'ten kapı açmak kadar basit değildir" sözleriyle eleştirmektedir (Çetintaş, 2011, s. 57). 16 Şubat 1938 tarihli *Tan* gazetesinde ise "Resam" müstear ismiyle "Yenicami Âbidesinin Güzel Kasrını Yıkıp Atmıyalım!" başlıklı bir yazı yayınlanmış ve "Aklımın ermediği bir şey daha var: Bugünkü davamız Türklük değil midir? Aslımızı, medeniyetimizi ispata çalışmıyor muyuz? Dava lâfla kazanılmaz. Delil ister, şuhut ister. Bizim de şahitlerimiz bu eserlerdir." ifadeleri kullanılmıştır (Tan, 1938f). Hünkâr Kasrı ile ilgili daha önce iki

yazı kaleme alan İbrahim Hakki Konyalı'nın da bu günlerde bir yazısı daha yayınlanmıştır. Konyalı, "Bir Tarih Yedigârı ve Tarihi" başlıklı yazısında Cemil Topuzlu'nun sözlerini eleştirmekte ve kasrın sivil mimarının önemli bir örneği olduğunu belirtmektedir:

Eski Şehremini operatör General Cemil, bu kasrı boğazdaki bir ura benzetiyor. Kişinin fikri ne ise zikri de o olur. Fakat sayın operatör neşterini kazma yapmamalıdır. General Cemil Gülhane parkını yaparken tarihin birçok hâtıralarını yıkmıştı. (...) Bu kasır Boğazda bir ur değil, Yeni Cami âbidesinin göğsünde pırlanta bir madalyondur. (...) Kasrın çinilerinden, mimarî yüksekliğinden, bir fen harikası olan kemerinden başka hususî bir yapı oluşu de kıymetini yükselten başka bir âmildir. Çünkü o devirlerden kalma kasırlar ve hususî binalar, evler hiç yok gibidir. (Konyalı, 1938c).

Gazetelerde yayınlanan haberler ve basındaki tartışmaların ardından 22 Şubat 1938 tarihli *Tan* gazetesinde Hünkâr Kasrı ile ilgili kararın belli olduğu yazılmıştır. Haberin başlığında "Karar Verildi: Yenicami Kasrı, Bugünkü Haliyle Muhafaza Edilecek" denmektedir. Hünkâr Kasrı'nın korunması için gazetelerde yapılan neşriyatın dikkat çektiği ve konuyla alakalı ilmî bir komisyon kurularak karar verildiği belirtilmektedir. Müzeler Müdürlüğü'nde yapılan toplantıya katılanlar arasında Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Müdürü Abdülkadir Erdoğan, Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Tahsin Öz, Müzeler Umum Müdürü Aziz Ogan, Celal Esad Arseven, Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü Burhan Toprak ve Mimar Arif Hikmet Holtay'ın da bulunduğu ve Yeni Cami kemerinin tarihi, mimari ve teknik bakımdan tetkik edildiği ifade edilmektedir. Haberin devamında ise toplantıda dile getirilen fikirlere yer verilmiştir:

Kemerin tarihî kıymeti büyüktür ve Yenicami kadar eskidir. Bundan başka duvarlarında, tavanlarında Türkiyenin hiçbir yerinde emsaline tesadüf edilmiyecek kadar güzel çiniler vardır. Taşlarının bağlanması yüksek bir teknik eseridir. (...) Şehircilik bakımından hiçbir kusuru yoktur. Seyrüseferi güçleştirmek şöyle dursun bilâkis geçit olması noktasından seyrüseferi kolaylaştıracaktır. Yenicami kendi nevişahsına münhasır bir geçit kemeri nümunesidir ve kendi başına tamam bir eserdir. Şehrin ve meydanın manzarasını bozmak şöyle dursun, bilâkis güzelleştirecektir. Binaenaleyh yıkılması katiyen mevzubahis değildir ve olmamalıdır. (Tan, 1938g).

Kemer ve kasır hakkında toplantıda dile getirilen ve gazetede yayınlanan ifadelerin övgü dolu olması oldukça ilgi çekicidir. Bu methiyenin ardından "Bütün büyük camilerde mevcut olan hünkâr mahfillerinin temizlenip restore esaslarına göre süratle tamir edilmesi ve bunların halka açılması kararlaştırılmıştır." denmesi de dikkate değerdir. Bunun yanı sıra toplantıya katılanlardan birisi, kemerin yıkılmasının aslında bir şaka olduğunu ifade etmiştir: "Toplantının sonunda heyet azasından biri, kemerin yıkılması hakkındaki şayialara temas ederek şöyle demiştir: '-Bu şayia, İstanbul halkının eski eserlere karşı olan sevgisini ve hassasiyetini ölçmek için yapılmış bir şakadan ibarettir...' " (Tan, 1938g).

Hünkâr Kasrı'nın yıkılması meselesi bir aydan fazla bir süre *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Kurun*, *Son Posta*, *Tan*, *Ulus* gibi pek çok gazetede haber konusu olmuş ve Burhan Felek, İbrahim Hakki Konyalı, Peyami Safa, Abidin Daver, Zekeriya Sertel, Burhan Cahid Morkaya gibi isimler bu konuya dair yazılar kaleme almışlardır. Bu isimlerin dışında kasrın ve kemerin yıkılması fikrine karşı olan veya destekleyen isimlerin görüşleri de gazetelerde uzunca bir süre yayınlanmıştır. Basındaki bu tartışmaların ardından Hünkâr Kasrı'nın yıkılmasının söz konusu olmadığı ve bu konunun bir şakadan ibaret olduğu ifade edilmiştir.

5.2. Hünkâr Kasrı'nın yıkılmasıyla ilgili Türk basınındaki tartışmaların ortak temalar etrafında ele alınması

Hünkâr Kasrı'nın yıkılmasıyla ilgili basında yer alan tartışmalara bakıldığında kaleme alınan yazılarda söz edilen hususlar içinde ortak temalar olduğu görülmektedir. Bunlar "mimari", "tarih" ve "sanat" olmak üzere üç ana başlık altında ele alınabilir.

5.2.1. Mimari

Hünkâr Kasrı'nın önemini mimari açıdan değerlendiren yazarlardan biri İbrahim Hakkı Konyalı'dır. *Tan* gazetesinde "Yenicami Kasrı Yıkılamaz" başlıklı yazısında Konyalı, kasrın da içinde bulunduğu Yeni Cami külliyesinin Mimar Sinan ekolünü yansıtan en önemli eserlerden biri olduğunu belirtmektedir (Konyalı, 1938a). Konuyu mimari bakımdan değerlendiren bir diğer isim ise Burhan Felek'tir. Bu hususta Burhan Felek, "Bizde de Eminönü meydanında böyle bir kemer bulunursa (modern) âbidelerin aksine olarak hiç olmazsa meydanın biraz simetrisini bozar da ona başka bir güzellik, ayrı bir zevk verir." diyerek kemerin yerinde kalması gerektiğini ifade etmektedir (Felek, 1938). Dönemin bir diğer gazetecisi Zekeriya Sertel ise "Fakat bu işten anlaması lâzımgelenlerden bazıları ile konuştum. Bunların iddiasına göre bu kemer ve mahfil caminin bir nevi mesnedidir. Caminin inşa edildiği yer eski bir bataklıktır. Yapılacak binanın kaymaması için bu kemer inşa edilmiş ve bina bu kemere dayatılmıştır." diyerek kemerin, bitişik olduğu Yeni Cami için statik bakımdan önemli olduğuna dikkat çekmiştir (Sertel, 1938). Kasrın mimari açıdan değerine ve sağlamlığına işaret eden Abidin Daver de "Pek sağlam bir yapı olduğu için öyle kolayca yıkılamıyacağı da muhakkak olan kemerle mahfeli şimdi, yerlerinde bırakmak en doğru hareket olur." ifadesini kullanmaktadır (Daver, 1938). Burhan Cahid Morkaya ise diğer yazarların tam tersi bir tutum sergilemektedir. "Yıkalım, efendim!" başlıklı yazısında "Büyük mabedi bütün azametile meydana çıkarmak için etrafını saran taş ve tahta yığınlarını temizlemek kararını verenlerin bu taş kemere takılıp kaldıklarını gazetelerde okuyoruz." diyen Morkaya, bu yapının Yeni Cami'ye bir kanser gibi yapıştığını ve yıkılmasını gerektiğini iddia etmektedir (Morkaya, 1938a).

5.2.2. Tarih

İbrahim Hakkı Konyalı, "Yenicami Kasrı Niçin Yıkılmamak Lâzımdır?" adlı yazısında Hünkâr Kasrı'nın sahip olduğu tarihi önemden söz etmektedir. Hünkâr Kasrı'nın bir cephesinin Gömlekli Kule üzerine yapıldığını söyleyen Konyalı, İstanbul'un fethinde Türk bayrağının en son çekildiği yerin bu kule olduğunu ve bu bakımdan kasrın tarihsel açıdan önemli olduğunu belirtmektedir (Konyalı, 1938b). Fuad Soyhan da *Cumhuriyet* gazetesinde yayınlanan yazısında bu gibi eserlerin tarihi açıdan büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmekte ve "Ecdadın bıraktığı bu eserlerde her Türkün, hatta tarihin bile manevi birer hakkı vardır" ifadesini kullanmaktadır (Soyhan, 1938). Daha önce kasrıyla ilgili iki yazısı neşredilen İbrahim Hakkı Konyalı, bu yazıların ardından *Tan* gazetesinde "Bir Tarih Yadigârı ve Tarihi" adlı üçüncü yazısını kaleme alacak ve kasrın tarihsel bakımdan önemini anlatacaktır (Konyalı, 1938c).

5.2.3. Sanat

Hünkâr Kasrı'yla ilgili yayınlanan yazılara bakıldığında kasrın sanatsal değerine pek çok kez vurgu yapıldığı görülmektedir. "Yenicami Kemer" başlıklı yazısında Burhan Felek, Yeni Cami'nin ve kemer kısmının tezyin sanatı bakımından bir şaheser olduğunu söylemektedir (Felek, 1938). Zekeriya Sertel ise kemerin iç kısmında bulunan eserlerden bahsetmekte ve "mahfilde de cidden misline nadir tesadüf olunur kıymetli çiniler ve camlar bulunduğu muhakkaktır" demektedir (Sertel, 1938). Hünkâr Kasrı'nın içindeki çinilerin değerine dikkat çeken bir diğer isim ise Turhan Tan'dır. *Cumhuriyet* gazetesindeki köşesinde Turhan Tan, "Mahfilin kıymeti içindeki çiniler yüzündendir. Frenk tarihçileri de dahil olmak üzere bu çinileri gören bütün müverrihler onların eşsiz bir san'at bediası olduğunu söylemekte dil birliği yapıyorlar." demektedir (Tan, 1938). İbrahim Hakkı Konyalı da kasrın içindeki

çinilerin kıymetinden bahsetmekte ve “Kasrın çinilerinden, mimarî yüksekliğinden, bir fen harikası olan kemerinden başka hususî bir yapı oluşu de kıymetini yükselten başka bir âmildir.” ifadesini kullanmaktadır (Konyalı, 1938c).

6. Sonuç

16. yüzyılda Eminönü’nde inşa edilen Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Türk mimarisinin önemli örneklerinden biridir. 1930’lu yıllarda Fransız şehir plancısı Henri Prost’un hazırladığı planlarda kasrın yıkılması öngörülmüş ve bu durum Türk basınında uzunca bir süre tartışma konusu olmuştur. 1938 yılının Ocak ve Şubat aylarında *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Kurun*, *Son Posta*, *Tan* ve *Ulus* gibi gazetelerde İbrahim Hakkı Konyalı, Burhan Felek, Peyami Safa, Zekeriya Sertel, Abidin Daver gibi dönemin önde gelen gazeteci ve yazarları bu konuya dair yazılar kaleme almışlar, bunun yanı sıra bu süre zarfındaki gazetelerde konuyla ilgili mimar, ressam, siyasetçi pek çok ismin konuyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Hünkâr Kasrı’nın yıkılması fikri basında uzunca bir süre tartışılmış ve son olarak bu fikirden vazgeçilmiştir. Kemerin ve kasrın kaldırılması durumunda Yeni Cami’nin temelinin zarar görmesi ihtimâlinin, yıkım fikrinden vazgeçilmesinin en önemli sebeplerinden birisi olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte, kasrın ve kemerin yıkılması fikrinin gündeme gelmesinin ardından gazeteler aracılığıyla bir kamuoyu oluşması da dikkat çekici bir durumdur.

Hünkâr Kasrı’nın yıkılmasının gündeme gelmesiyle ilgili birkaç hususa da değinmek gerekmektedir. İlk olarak, tarihsel ve toplumsal birikimin bir tezâhürü olan bu gibi yapıların yıkılmasının ayrı bir tartışma konusu olmasının yanında, kendi tarihi eserlerimizin âkıbetinin yabancı bir mimar ve şehir plancısına bırakılması veya şehirde yüzyıllardan beri var olan sembolik bir yapı için dönemin Nâfia Vekili’nin kolaylıkla “kemerini kaldırtacağım” diyebilmesi oldukça ilgi çekicidir. Tarihsel ve mimari açıdan önemli olan bir yapının korunması anlamında çok daha duyarlı olunması beklenmektedir. Bir diğer husus olarak, pek çok konuda birbirinden farklı düşünce ve tutumlara sahip İbrahim Hakkı Konyalı, Burhan Felek, Zekeriya Sertel, Abidin Daver gibi isimlerin kemerin ve kasrın yıkılması tehlikesi karşısında ortak bir tavır sergilemeleri ve kasrın mimari, tarihi ve sanatsal açıdan öneminden söz eden yazılar kaleme almaları dikkate değer bir durumdur. Bununla birlikte kaleme alınan pek çok yazıda ancak Londra, Paris gibi Batı şehirlerinden örnekler verilerek kemerin ve kasrın yıkılmasına engel olmaya çalışılması veya bu kemerin büyük bir mimari buluş olduğunu söyleyen Alman mütehassıs gibi yabancı uzmanların görüşlerine atıfta bulunularak yapının kurtarılmaya çalışılması da oldukça dikkat çekicidir.

Şehrin en önemli tarihi, kültürel ve ticari merkezlerinden birinde bulunan ve yaklaşık dört yüz senelik bir yapı olan Yeni Cami Hünkâr Kasrı, Türk sivil mimarisinin en önemli örneklerinden biridir. Bu özelliklerine karşın, hazırlanan şehir planlarında yıkılması gündeme gelen ve dönemin gazetelerinde de yıkılması ihtimalinden sıklıkla bahsedilen Hünkâr Kasrı, bu tartışmalara rağmen 17. yüzyıldan bugüne ulaşabilmiştir ve klasik Türk mimarisini yansıtmaları bakımından günümüzde de önemli bir yere sahiptir.

Kaynakça

- Akşam (1938a, 19 Ocak). Eminönünde yakında istimlâke başlanacak. *Akşam Gazetesi*, s. 2.
- Akşam (1938b, 23 Ocak). Mazi yadigârları. *Akşam Gazetesi*, s. 1.
- Akşam (1938c, 24 Ocak). Yenicami kemerindeki kıymetli çiniler. *Akşam Gazetesi*, s. 1, 6.
- Akşam (1938d, 8 Şubat). Yenicami kemeri: Avan projede değişiklik yapılacak mı? *Akşam Gazetesi*, s. 3.
- Bilsel, C. (2010). Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951): Nazım Planlar ve Kentsel Operasyonlarla Kentin Yapısal Dönüşümü. C. Bilsel & P. Pinon (Ed.), *İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1951)*. (ss. 101-165) İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Cumhuriyet (1938a, 21 Ocak). Yenicami kemerinin yıktırılması mes'elesi. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 5.
- Cumhuriyet (1938b, 31 Ocak). Yenicami kemeri yıkılmalı mıdır? *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 2.
- Cumhuriyet (1938c, 1 Şubat). Yeni radyo istasyonumuz. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 1, 7.
- Cumhuriyet Devrinde İstanbul*. (1949). Millî Eğitim Basımevi.
- Çarıkcı, K., Meral, H., Berkil, S., Çalışır, A., Önala, L., & Arslan, Ö. (2024). Nitel araştırmalarda tematik analiz. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 10(37), 127-140. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10509707>
- Çetintaş, B. (2012). İstanbul: şehri yıkarak tarihe geçenler. *NTV Tarih* (47), 60-70.
- Çetintaş, S. (2011). *İstanbul ve mimarî yazıları*. İ. Dervişoğlu (Haz.). Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Çobanoğlu, A. V. (2013). "Yenicami Külliyesi." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 43, s. 439-442). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Daver, A. (1938, 5 Şubat). Yıkılmalı mı, Yıkılmamalı mı? *Cumhuriyet*, s. 3.
- Eldem, H. E. (2019). *Camilerimiz*. S. Yıldız (Haz.). Büyüyenay Yayınları.
- Evliya Çelebi (2006). *Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi seyahatnâmesi: İstanbul*. S. Ali Kahraman & Y. Dağlı (Haz.). Yapı Kredi Yayınları.
- Eyice, S. (1994). "Dâvud Ağa." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 9, s. 24-26). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Eyice, S. (1995). "Halil Ethem Eldem." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 11, s. 18-21). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Felek, B. (1938, 27 Ocak). Yenicami Kemeri. *Tan Gazetesi*, s. 3.
- İnalcık, H. (2001). "İstanbul." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 23, s. 220-239). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kılıç, A. (2022). *Vâlîde Hatice Turhan Sultan'ın Vakfı İstanbul Eminönü Yeni Cami Külliyesi ve Hünkâr Kasrı*. İstanbul Ticaret Odası Kültür ve Sanat Yayınları.
- Koloğlu, O. (2023). *Osmanlı'dan 21. yüzyıla basın tarihi*. Pozitif Yayınevi.
- Konyalı, İ. H. (1938a, 28 Ocak). Yenicami Kasrı Yıkılamaz! *Tan Gazetesi*, s. 5.
- Konyalı, İ. H. (1938b, 4 Şubat). Yenicami Kasrı Niçin Yıkılmamalıdır? *Tan Gazetesi*, s. 5.
- Konyalı, İ. H. (1938c, 19 Şubat). Bir Tarih Yadigârı ve Tarihi. *Tan Gazetesi*, s. 5.
- Kurun (1938a, 20 Ocak). "Yeni camiin kemeri kaldırılmalı mı?" *Kurun Gazetesi*, s. 2.

- Kurun (1938b, 21 Ocak). "Yenicami kemeri." *Kurun Gazetesi*, s. 3.
- Morkaya, B. C. (1938a, 20 Ocak). Yıkılım, efendim! *Son Posta Gazetesi*, s. 3.
- Morkaya, B.C. (1938b, 26 Ocak). Zavallı İstanbul. *Son Posta Gazetesi*, s. 3.
- Safa, P. (1938, 27 Ocak). İstanbulu gençleştirmek ameliyesi. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 3.
- Sertel, M. Z. (1938, 20 Ocak). Yenicamiin Kemeri. *Tan Gazetesi*, s. 5.
- Son Posta (1938a, 23 Ocak). Yenicami kemeri. *Son Posta Gazetesi*, s. 4.
- Son Posta (1938b, 1 Şubat). Yenicamiin Güzelliğini Harab etmiyelim! *Son Posta Gazetesi*, s. 7.
- Soyhan, F. (1938, 6 Şubat). Yenicamide kemer ve mahfel. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 9.
- Şentürk, M. (2011). *Kentsel Müdahaleler Açısından İstanbul* [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Şimşek, H. (2014) Ressam Şevket Dağ'ın Hayatı ve Sanatına Genel Bir Bakış. *Art-Sanat* (2), 319-328.
- Tan (1938a, 19 Ocak). Eminönü Meydanının Açılmasına Başlanıyor. *Tan Gazetesi*, s. 2.
- Tan (1938b, 25 Ocak). Yenicami Kemeri Meselesi. *Tan Gazetesi*, s. 2.
- Tan (1938c, 2 Şubat). Evkaf İdaresi İmar İşlerinde Faaliyete Geçiyor. *Tan Gazetesi*, s. 7.
- Tan (1938d, 4 Şubat). Yenicami Kemeri. *Tan Gazetesi*, s. 5.
- Tan (1938e, 8 Şubat). Yenicami Kemeri Meselesi. *Tan Gazetesi*, s. 2.
- Tan (1938f, 16 Şubat). Yenicami Âbidesinin Güzeli Kasrını Yıkıp Atmalıyız! *Tan Gazetesi*.
- Tan (1938g, 22 Şubat). Karar Verildi: Yenicami Kasrı, Bugünkü Haliyle Muhafaza Edilecek. *Tan Gazetesi*, s. 2.
- Tan, T. (1938, 21 Ocak). Yenicami mahfili. *Cumhuriyet Gazetesi*, s. 5.
- Tanman, M. B. (2001). "Kasr-ı Hümayun.", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt. 24, s. 573-575). Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Ulus (1938, 19 Ocak). Eminönü meydanının açılma hazırlıkları. *Ulus Gazetesi*, s. 4.
- Uluskan, S. B. (2007). Atatürk Döneminde İstanbul'un İmarı ve Henri Prost Planının Basındaki Yankıları (1936-1939). *Erdem* (48), 109-155.
- Yıldırım, B. (2009). *Belediye Başkanı Cemil Topuzlu'nun İstanbul'u Dönüştürme Uygulamaları* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi].
- Yücel, E. (nd). *Yeni Cami Hünkâr Kasrı*. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.

Makale Bilgi Formu

Yazar Onayı: Makale tek yazarlıdır. Yazar, makalenin son halini okuyup onaylamıştır.

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Telif Beyanı: Yazar dergide yayınlanan çalışmasının telif hakkına sahiptir. Bu çalışma CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destek/Destekleyen Kuruluşlar: Bu araştırma için herhangi bir kamu kuruluşundan, özel veya kâr amacı gütmeyen sektörlerden hibe alınmamıştır

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunmaktadır.

İntihal Beyanı: Bu makale iThenticate tarafından taranmıştır.